

KÜTÜPHANECİLİK VE DOKÜMANTASYONLA İLGİLİ TÜRK STANDARTLARI *

Ayşe F. ÖKSÜZOĞLU

Bu yazının başlığında «kütüphanecilik ve dokümantasyon» biçiminde bir terminolojik ayırım yapmış olmama rağmen, bir dokümantalistin ancak iyi bir kütüphaneciden olabileceğine, dokümantasyon ve enformasyon hizmetlerinin ise kütüphanecilik eğitimi yapmış kişiler tarafından daha iyi verilebileceğine inananlardanım. Bu terminolojik ayırımı yapmamın nedenlerinden birisi, bana göre dokümantasyonun kütüphaneciliğin ihtisas dallarından biri olması ikincisi, tanıtmaya çalışacağım standartların tümünün genel olarak kütüphanecileri, fakat özel olarak dokümantalistleri ilgilendirdiği kanısında olmamdır.

Konu şu plan içinde ele alınmıştır :

1. Standardlaştırmanın içeriği ve önemi
2. Bilinen ilk yazılı standard hakkında kısa bilgi
3. ISO (International Organization for Standardization) ve çalışma biçimi
4. TSE (Türk Standardları Enstitüsü) ve çalışma biçimi
5. Kütüphanecilik ve dokümantasyonla ilgili uluslararası standartlar
6. Kütüphanecilik ve dokümantasyonla ilgili Türk Standardları

1. Standardlaştırmanın içeriği ve önemi :

Standardlaştırma, çeşitli maddelerde, üretimde, hizmet ve yöntemde belli bir kalite ve biröneklik sağlamak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla standardlaştırmanın içeriğine işlenmemiş madenden, bu madenin toprak altından çıkarılma yöntemine, helvadan, meyvadan, bibliyografik künyenin nasıl çıkarılacağına ve çeşitli deneylerin hangi yöntemlerle yapılacağına kadar pek çok konu girmektedir.

(*) 2 Nisan günü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Konferans Salonunda verilmiş olan konferansın metnidir.

Önemi ise, üretimde düzenli ve verimli artışı, tüketim mallarının kaliteli olmasını, insangücünde tasarrufu, ayrıca tüketicinin ve üreticinin sağlığını, rahatını ve emniyetini sağlayabilir nitelikte kurallar getirmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin evimizde kullandığımız duya ampuller belli bir standarda göre üretilmese, herhalde evdeki duya uygun ampul bulmak başlı başına bir problem olurdu. Aynı marka sigaraların boyları, kalınlıkları aynı olmasaydı kimbilir ambalajlanmasında, taşınmasında ne tür zorluklar doğardı ve kimbilir ne kadar çok ziyan olurdu? Biz kütüphaneciler bir yayını fişlerken kullanacağımız ana unsurları yayının belli bir yerinde ve hep aynı yerde bulabilseydik ne kadar iyi olurdu. Sinirlerimiz, gözlerimiz ne kadar az yorulurdu.

İşte bu ve benzeri nedenlerle standardlaştırma günümüzde çok yönlü önemini sürdürmektedir.

2. Bilinen ilk yazılı standard hakkında kısa bilgi :

İnsanlar standardlaştırmanın getirdiği yararları yeni keşfetmemişler. Eldeki belgelere göre de (bir yenisi bulununcaya kadar) ilk standardlaştırma girişimine bilinçli olarak Türkler başlamışlardır.

Osmanlı tarihi ile ilgilenenler hatırlıyacaktırlar. Osmanlı yönetim sistemi içinde, bugünkü belediye zabıtalарının yaptığı görevi yürüten ve kadılar tarafından atanan muhtesib'ler vardı. Bunlar çarşı esnafını denetlerken önceden saptanmış bir takım ölçüleri kullanmaktaydılar. Bu ölçüleri, günümüze kadar ulaşmış olan kadı sicillerinde bulmak olasıdır. Örneğin aşçının çorbaya koyacağı yağ ile su, terzinin diktığı mintanın koluna yakasına, eteğine atacağı teğelin sayısı ve ayrıca kaliteye göre fiyat belirlenir, denetimler buna göre yapılırdı.

Ancak tanıtmak istediğim kaynak, kadı sicillerindeki kayıtlardan daha geniş kapsamlı ve başlı başına bir yasa.

Kaynağın orjinal adı «Kanunname-i İhtisab-ı Bursa». Bugünkü dilimizle «Bursa'nın Belediye Yasası». Yasa, II. Bayezit zamanında yayınlanmış ve Hicrî 907 Zilhicce ortası tarihini taşımaktadır. Milâdî tarihe göre 1512 yılının Haziran ayının 7-16. günleri arasında bir güne rastlamaktadır. Büyük bir kısmı rahmetli hocamız tarih profesörü Dr. Şinasi Altundağ tarafından deşifre edilmiş olan metin 1963 yılında Türk Standardları Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır. Kaynağın orjinali Topkapı Sarayı Revan Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Yasa kapsamına alınan ölçüler ve narhlar çok çeşitli. Sebzeler, meyveler, etler, ekmek, deri ve deriden yapılmış eşya, bazı giyecekler ve kumaşların kalitesi ve fiyatları bu yasa ile saptanmıştır. Örneğin:

«— Çörekte narh: Ekmek vezninin nısfı olup ak undan ola ve bir kilesine bir vukiyye yağ konula» (Çöreğin ağırlığı, ekmek ağırlığının yarısı olacak, ak undan yapılacak ve unun bir kilesine 1 okka yağ konulacak)

«— Katır odunun uzunluğunu üç karış

— Deve odunun altı karış

Uludağ'dan nice yüklenirse şehre eyle gelir» (Katır ile taşınacak odunun uzunluğu üç karış, deve ile taşınacak olan odunun uzunluğu 6 karış geçmiyecek ve Uludağ'dan yüklendiği biçimde, şehre bozulmadan getirilecek)

3. ISO (International Organization for Standardization) ve çalışma biçimi :

Standardlaştırmaya duyulan gereksinme bu kadar eski olmasına ve batı ülkelerinin bir çoğunda, özellikle 20. yy. ın birinci çeyreğinden sonra ulusal standardlaştırma örgütleri kurulmuş olmasına karşın, uluslararası standardlaştırma örgütü genç bir kurumdur.

Kısa adı ISO olan örgüt 1947 yılında İsviçre'nin Cenevre şehrinde kurulmuştur. Örgütün amacı, dünyada üretilmekte olan madde, yöntem ve hizmetlerin uluslararası transferini gerçekleştirmek; bilimsel, teknolojik ve ekonomik alanlardaki çalışmaların yayılmasını sağlamak, böylece standardlaştırmanın gelişimini sürdürmektir.

Ulusal standardlaştırma örgütü olan her ülke, belli bir miktar üyelik aidatı da ödemek koşuluyla, örgüte üye olabilir. ISO'ya aidat ödemeden de üye olunabilir. «Yazışma üyesi» diye adlandırılan bu tür üyeler, standardlaştırma çalışmalarına katılmadıkları gibi bazı kolaylıklardan da yararlanamazlar. Bununla beraber bu üyeler örgütün çalışmalarından haberdar edilirler.

ISO'nun çalışma ürünleri uluslararası standartlardır. Bu standartlar üye ülkelerin uzmanlarından kurulan teknik komitelerde hazırlanıp, uzmanları ile katılmıyan üye ülkelerden de görüş alındıktan sonra yayınlanmaktadır. Standartların uluslararası nitelik kazanmasındaki eseri de buradan kaynaklanmaktadır. Nitekim başlangıçta ISO'nun yayınladığı standartlar öneri niteliğindeydi. Daha sonraları üye ülkelerin sayısı ve çalışmalara katılma oranları arttıkça standartlar da «uluslararası standard» olarak yayınlanmaya başladı.

ISO standartlarının ülkeleri bağlayıcı bir niteliği yoktur. Ülkeler bu standartları kabul etmekte ya da etmemekte (kendi ülkelerindeki uygulama açısından) özgürdürler. Ayrıca üye ülkelerin standardlaştırma örgütleri bu standartları, kaynak göstermek koşulu ile, kendi dillerine çevirerek, kendi standartları arasında yayınlama hakkına sahiptirler.

4. TSE (Türk Standartları Enstitüsü) ve çalışma biçimi :

Türkiye'de ulusal standardlaştırma çalışmaları TSE tarafından sürdürülmektedir. TSE 16 Ekim 1954 tarihinde Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği bünyesinde bir birim olarak kurulmuş, 22 Kasım 1960 tarihinde kabul edilen 132 sayılı yasa ile de resmî bir kurum

haline gelmiştir. Ancak daha kurumlaşmadan önce, 1955 yılında ISO'nun asil üyesi olmuştur.

TSE'deki standard hazırlama çalışmaları bir yönüyle ISO'nunkine benzemektedir. Konu uzmanlarından oluşturulan «hazırlık grupları», konuları ile ilgili standartları hazırlarlar. Daha sonra standartlar TSE Teknik Kurulunda son şeklini alır. TSE tarafından yayınlanan standartların bir kısmı telif, bir kısmı çeviridir. Çeviriler genel olarak ISO ve IEC (International Electrotechnical Commission) standartlarından ya da önerilerinden yapılmaktadır.

TSE'de telif standartlar hazırlanırken belli aşamalarda ilgililerden ve yetkililerden görüş istenir. Bundan amaç standardın Türkiye bünyesine uygun ölçüleri içermesini sağlamaktır. Ancak çeviri standartlar için böyle bir koşul söz konusu değildir. Dolayısıyla çeviri standartlar Türk Standardı olarak yayınlanmadan önce, ilgililerin bundan genellikle haberi olmaz.

Enstitü'nün hazırladığı standartlar etkinliği açısından iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan bir kısmı ve az bir kısmı zorunlu standartlar, diğer kısmı, eski deyimle ihtiyarî, diğer bir deyişle uygulanıp uygulanmaması ilgililerin gereksinmesine bırakılmış türde standartlardır.

Burada ele alacağımız standartların tümü ISO standartlarından ve öncülerinden tercüme, görüş toplanmadan yayınlanmış ve ihtiyarî standartlardan oluşmaktadır.

TSE tarafından hazırlanarak yayınlanacak standartların konuları her yıl yapılan genel kurulda saptanır. Bu genel kurulda tüm üniversiteler, devlet sektörü ve özel sektör temsil edilmektedir. Ayrıca TSE çalışma dönemi içinde sipariş standartlar da kabul etmektedir. Bununla beraber günümüze kadar, konumuzla ilgili herhangi bir telif standardı hazırlanması önerilmemiş ve böyle bir girişimde bulunulmamıştır.

5. Kütüphanecilik ve dokümantasyonla ilgili uluslararası standartlar :

ISO bünyesinde çalışmalarını sürdüren yaklaşık 97 teknik komiteden (TC), üçünün hazırladığı standartlardan bir kısmı kütüphanecileri ve dokümantalistleri ilgilendirecek içerik ve niteliktedir.

Bu teknik komitelerden 37 numaralısının adı «Terminoloji» dir. 1982 ISO kataloğuna göre bu komitenin geçerli 7 standardı bulunmaktadır. Bunlardan 6 tanesi TSE tarafından türkçeye çevirilerek TS (Türk Standardı) olarak yayınlanmıştır. «Dokümantasyon» adını taşıyan 46 numaralı teknik komitenin, aynı kataloğa göre geçerli 28 standardı bulunmaktadır. Bunlardan 17 tanesinin çevirisi yapılarak TS olarak yayınlanmıştır. Son olarak «Bilgisayarlar ve Enformasyonda Yöntem» adını taşıyan 97 numaralı teknik komitenin yayınladığı standartlar arasında mesleğimizle ilgili olanları bulunmaktadır. Bu komitenin 127 adet geçerli standardının 14 tanesi türkçeye çevirilerek TS olarak yayınlanmıştır.

Yukarıda da değindiğim gibi bu teknik komitelerin yayınladıkları ve TSE'nin TS haline dönüştürdüğü standartların tümü, kütüphanecilerin ve

dokümantalistlerin ilgi alanına girmekle beraber uygulama alanına girmektedir. Örneğin: «Miknatıslı şeritlerde yer alan belirteçler ve bilgi alışverişinde kullanılan kütük yapısı», «Bilgi alışverişinde tarihlerin sıralı gösterilmesi», «Sürelî yayınların veya başka belgelerin içindekiler özeti», «Bilim terimleri sözlüğü» gibi...

6. Kütüphanecilik ve dokümantasyonla ilgili Türk Standardları :

Burada tanıtmak üzere 8 adet standard seçtim. Bu seçimi yaparken çalışmalarınızda yararlı olabilirlik ölçüğünü kullanmaya çalıştım. Ele alamadıklarımın ise ekli listede künyelerini sundum.

Şunu hemen belirtmek isterim ki, Türk Standardlarını elinize alıp incelediğiniz zaman, özellikle çeviri standartlarda, standard adının tercümesinden tutunuz da terminoloji birliği bulunmamasına, yapılan çevirilerin anlaşılır olmamasına ve daha bir çok yönü ile eleştirebilecek pek çok eksikliğini bulabilirsiniz. Fakat burada bu tür eleştirilere girmek yerine, standartları size içerdikleri bilgiler açısından tanıtmak amaç edinilmiştir.

— TS 191 «Sürelî yayın adlarının kısaltılması için milletlerarası kurallar» 2. Baskı. 1965. 3 s. (ISO/R4 — 1953, TC46)

Sürelî yayının tanımı ile başlayan standard, üç sayfadan oluşmaktadır. Standardta, kısaltma yapılırken kullanılacak kurallar sıralandıktan sonra, bunlar için örnekler verilmiştir. Standardta bir tanesi 4, bir diğeri 3 şıklı olmak üzere 12 kural bulunmaktadır. Bir fikir vermek amacıyla kurallardan bir tanesini ve buna ilişkin örneği aynen aktarıyorum: «Kısaltmalar normal olarak kelimenin son harfinden en az ikisini kaldırmak ve yerine bir nokta koymak suretiyle yapılır» Örnek: «Mensucat Meslek Dergisi — Mens. Mesl. Derg.»

— TS 196 «Dokümantasyon — Yayınlar ve dokümantasyon için özlerin (abstraktların) hazırlanması ve sunuluşu», 1977, 8 s. (ISO 219 - 1976, TC46).

Standard ikinci kez basılmış olmasına rağmen, üzerinde ikinci baskı olduğunu bildiren herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Standardın ikinci defa basılmasının nedeni, birinci basımın çevirisine esas olan 1961 tarihli ISO/R (rekomandasyon — öneri) standardının ikinci basımı sırasında, standardın içeriğinde köklü değişiklikler yapmış olmasıdır. TS 196'nın ilk baskısının adı «Öz ve yazar özeti» dir.

Üç bölümden oluşan standardın kapsamı, kapsam maddesinde şöyle açıklanmıştır: «Öncelikle birincil yayın yazarları tarafından hazırlanacak özleri kapsar.» Bununla beraber bu standard enfomasyon ve dokümantasyon hizmeti verenleri yakından ilgilendirecek niteliktedir. Bu durum standardın içinde de belirtilmiştir.

«O» ile numaralanmış olan birinci bölümde kapsamın açıklanmasından başka «öz, açıklama, alıntı, özet» terimleri tanımlanmış, standardın uygulama alanı belirtilmiştir. Buna göre, «bilgisayarlar ile yürütülen tam metin ta-

ramaları, belirli birincil yayınlar, ikincil yayın ve hizmetlerde ve dokümantasyon kartlarında» standardın uygulanması olasıdır.

«Özlerde belge içeriğinin ele alınışı» başlığını taşıyan ikinci bölümde, özü hazırlanacak belgenin amacı, çalışmanın metodolojisi, sonuçların ve yargıların nasıl yazılması gerektiği anlatılmıştır. «Sunuşlar ve anlatım biçimi» başlıklı son bölümde ise, özün, bibliyografik bilgilerin yeri, dokümantasyon kartlarının düzeni, boyutları ve kullanılma biçimleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Standard, «özün yeri» ve «ikincil yayınlarda öz ile birlikte bulunması gereken bibliyografik tanımların yeri» hakkındaki örneklerle son bulmaktadır.

— TS 1213 «Kitaplıklar, bilgi verme ve belgeleme merkezleri klavuzu» 1974. 2 s. (ISO/R 2146 - 1972, TC46).

Standardın kapsamı ve uygulama alanı 1. Maddede aynen şöyle açıklanmıştır: «bu standard, kitaplıklara, bilgi verme ve belgeleme merkezlerine ilişkin temel bilgileri en uygun şekilde kapsıyacak kılavuzların düzenlenmesine yardımcı olmak ve gerektiğinde istenebilecek tamamlayıcı bilgileri de vermek amacını gütmektedir.»

Bu açıklamadan sonra standardın ikinci maddesinde «kılavuz» ve «merkez» terimlerinin tanımı yapılmış; üçüncü maddede kılavuzda bulunması gereken bilgilere yer verilmiştir. Bunlar da «asıl bilgiler», «ek bilgiler», «otomatik dizgeler» ve «donatılar» olmak üzere üçe ayrılmıştır. Dördüncü ve son maddede ise kılavuzun düzenlenme biçimi anlatılmıştır.

— TS 2143 «Kitapların uluslararası numaralanması» 1975. 2 s. (ISO 2108 - 1972, TC46).

Standardın amacı «bir yayınevinden sağlanan bir kitabın ya da baskının belirlenmesi ve böylece ad ve baskının tekleştirilmesi için kitap numarası kullanma işini, bir standard kitap numarası ile uluslararası düzeyde düzenlemek ve standardlaştırmaktır» biçiminde belirtilmiştir. Standardda bundan sonra ISBN'nin yapısı anlatılmıştır. Buna göre numaranın yapısında ulus, coğrafya, dil ya da benzeri unsurları bildiren küme işareti, yayımcı işareti, denetim sayısını belirten 10 adet rakam bulunmaktadır. Bundan sonra numaranın kitapta bulunacağı yer belirlenmiştir.

Standardda son olarak «Uluslararası standard kitap numaralama dizgesinin uygulanması için gerekli düzen» başlığı taşıyan bir ek yer almaktadır. Bu kısımda uygulama ile ilgili öneriler sıralanmıştır. Bu önerilerin birisinde, küme işaretlerinin verilebilmesinin sürekli olarak yürütülebilmesi için, dizgenin sorumluluğunu üzerine alacak uluslararası bir büronun kurulması öngörülmektedir.

— TS 2407 «Dokümantasyon — Süreğen yayınlar için uluslararası standard numaralama sistemi» 1977. 7s (ISO 3297 - 1975, TC46).

Standardın konusu, standardda şöyle açıklanmıştır: «Bu standard, süreğen yayın kimliklerinin tesbiti için geliştirilmiş bulunan uluslararası standard numaralama sisteminin (ISSN) tanıtılmasına ve kullanılmasına dairdir.»

Standardın 0.2 Maddesinde süregelen yayının tanımı yapılmış, daha sonra (hemen her standardda olduğu gibi) uygulama alanı belirlenmiş ve ISSN'in yapısı anlatılmıştır. Bundan sonra numaranın, süreli yayında kullanılacağı yer belirlenmiş ve ISSN ile süregelen yayın arasındaki ilişki, bir başka deyişle ISSN ile süregelen yayına ait bilgilerin sınırları 3. Maddede anlatılmıştır. Bundan sonra «anahtar başlık» için uygulanacak kurallara yer verilmiş ve son olarak Uluslararası Süregelen Yayınlar Bilgi Sistemleri (ISDS) ya da (International Serials Data Systems) anlatılmıştır.

— TS 2144 «Uluslararası kitaplık istatistikleri» 1975. 4s (ISO 2789 - 1974, TC46).

Standardın kapsamı «kitaplıklarda kullanılan istatistikler» biçiminde belirtilmiştir. Bundan sonra standardda «kitaplık» teriminin ve buna ek olarak kitaplığın yönetim birimi, hizmet yeri, derme gibi 16 terimin tanımı yapılmıştır. Ancak bu tanımların sadece istatistikî amaçlara uygun olarak yapıldığı not olarak belirtilmiştir. Çünkü bu tanımlar aynı zamanda istatistikî tutulacak konu ve çalışmaların tanımlarına da işaret etmektedir.

Kitaplıkların sınıflaması yapıldıktan sonra «istatistikî verilerin bildirilmesi» başlığını taşıyan son bölümde, bilgilerin hangi zaman aralıkları ile düzenleneceği ve istatistikte hangi verilerin yer alacağı kurala bağlanmıştır.

— TS 2781 «Dokümantasyon — Bibliyografik yollamalar — Temel ve ek unsurlar» 1977. 10s (ISO 690 - 1975. TC46).

Standardda «künye» terimi yerine «yollama» terimi kullanılmıştır. Bana göre terim yerini bulmuş, ancak gerek benim kendi alışkanlığım ve gerekse terminolojik bir anlaşmazlığa yer vermemek için, «künye» terimini kullanmayı tercih etmekteyim.

Standardda, bibliyografik künyede bulunması gereken unsurlar ve bu unsurların düzenlenmesine ilişkin kurallar belirlenmiştir. Standardın konusu ise, «bir kitaba veya ayrı çıkarılmış başka yayın ile bir makaleye ya da yazıya ait bibliyografik künyelerin, künyesi çıkarılan eserin karakter, kapsam, otorite ve elde edilebilirliğini göstermek için eklenen parçalar ile birlikte, tanıtma için temel olan bibliyografik künye unsurlarına dairdir.»

«Künye» teriminin tanımı da şöyle yapılmıştır: Bibliyografik künye, bir yayın veya bir yayın parçasının tanıtılmasını sağlayacak derecede ayrıntılı ve olabildiği kadar eksiksiz bir veri topluluğudur.

Daha sonra bibliyografik künye çeşitleri ele alınmıştır. Buna göre:

- a. Bir kitabın ya da ayrı çıkarılmış başka yayının bibliyografik künyesi
 - i. Bütün olarak bir yayının künyesi
 - ii. Bir yayının bir sayfasına ya da bir kısmına ait bibliyografik künye
- b. Süreli veya başka süregelen bir yayının bibliyografik künyesi
- c. Bir makalenin ya da yazının bibliyografik künyesi.

«b» ve «c» şıklarında gösterilen künye türleri de «a» şıkında olduğu gibi bütüne ve parçaya ait künyeler olmak üzere iki şığa ayrılmıştır.

Bundan sonraki maddelerde, bibliyografik künyedeki temel ve ek unsurlar ele alınmıştır. Bunlar «yazar adı», «eser adı», «yayın kaydı» biçiminde sıralanmaktadır.

Son üç maddede de «kısaltmalar», «transliterasyon (yazı çevirme)», «sunuluş», «noktalama» ve «harf karakterleri» hakkındaki kurallar açıklanmış, önerilerde bulunulmuştur.

— TS 3250 «Dokümantasyon — Bibliyografik atıflar — Tipik kelimelerin kısaltılması» 1979. 29s (ISO 832 - 1975, TC46).

Ele alacağımız bu son standarddan da, diğerlerinin bir çoğunda olduğu gibi mesaj almak güç. Standardın konusu «bibliyografya ve bunun gibi listelenen belgelere yapılan bibliyografik atıflarda kullanılan tipik kelimelere ait kısaltmalar»dır. Amacı «bibliyografik atıfların verilisinde kullanılan kısaltmalarda birlik sağlamak» şeklinde belirtilmiştir. Standardın uygulama alanı ise, gene standardın içinde, «kataloglama, bibliyografya, arşiv, dokümantasyon ve enformasyon konularını işlendiği eserler» olarak sınırlandırılmıştır.

Standardda bundan sonra kısaltma yapmanın kuralları anlatılmış ve tipik kelimelere ait iki liste verilmiştir. Listelerden birincisi terimlerin, ikincisi kısaltmaların alfabetik dizinine göre düzenlenmiştir. Ayrıca terimin ve kısaltmanın kullanıldığı ülkelerin dil simgeleri her terimin ve kısaltmanın karşısında gösterilmiştir. Ancak standardın 3. Maddesinde açıklandığına göre, terimler için verilen liste tam değildir. Listede eksik bırakılmış olan terimlerin, standardın 2. Maddesinde belirtilen kurallara göre kısaltılarak kullanılabilceği belirtilmiştir. Ülkelerin dil simgeleri ise, burada tanıtmadığımız TS 1297'de verilen dil simgelerine uygun olarak verilmiştir.

Burada ele aldığımız ya da almadığımız bütün standartlar ortak bir özellik taşımaktadırlar. Bu da standartların hiç birisinin ve hiç bir türünün ölümsüz olmadığı yolundadır. Bazı standartlar 30-40 yıl, bazıları sadece bir kaç ay yaşayabilirler. Her konudaki her standard, toplumlarda ya da dünyadaki bilimsel, sosyal ve ekonomik değişikliklere bağlı olarak her an değişebilir ya da standard olmaktan çıkarılabilir. Diğer bir deyişle standartlar yürürlükte oldukları sürece içerdikleri kurallar açısından değer taşırlar. Fakat bu kuralları değiştirmek ve yerine yenilerini koymak konu ile ilgili uzmanların ve kişilerin girişimlerine, çalışmalarına, tüketicilerin ve üreticilerin gereksinmelerine bağlı bulunmaktadır.

Bu kısa tanıtımlardan sonra, kütüphanecilik ve dokümantasyon konularında da standardlaşmaya gereksinme duyulduğunu ve bu konuda çalışmalar yapılmakta olduğunu duyurmak yolundaki amacıma ulaşabildiğimi umuyorum. Bu standartlar belki bir gün Türkiye'deki kütüphanelerde, dokümantasyon ve enformasyon merkezlerinde de kullanma alanı bulabilecektir. Daha önemlisi, bu meslekle ilgili olarak standardlaştırılması gereken daha nice konunun üzerine eğilerek yeni standartların hazırlanması gerçekleştirilebilecektir.

Tüm bu ümitlere karşın şunu da belirtmeliyim ki, Türk Standardları Enstitüsü kendi yayınladığı standartları, kendi yayın organı olan «Standard» dergisinde uygulamamaktadır. Bunun yanı sıra kütüphanecilik, dokümantasyon ve enformasyon hizmetleri ile iç içe olan TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu), Millî Kütüphane, Türk Kütüphaneciler Derneği, Üniversite Kütüphanecilik Bölümü, Mezunları Derneği de yayınlarında ve çalışmalarında bu standartları uygulamamaktadırlar. Oysa bana göre, yukarıda saydığım bu kurumlar, bu işin öncülüğünü yapabilecek, yaygınlaşmasını, gelişmesini ve standartların Türkiye gereksinmelerine uygun biçimler almasını sağlayabilecek yetki, sorumluluk ve niteliklere sahip bulunmaktadırlar.

STANDARTLAR LİSTESİ

*TS	191	1965	Sürekli Yayın Adlarının Kısaltılması İçin Milletlerarası Kurallar.
ISO/R 4 1953
TS	192	1965	Sürekli Yayınların Sunuluşu. 3s.
ISO/R 8 1954
TS	193	1965	Sürekli Yayınların veya Başka Belgelerin İçindekiler Özeti. 1s.
ISO/R 18 1956.
TS	194	1965	Bibliyografik Tanıtma Şeridi. 1s.
ISO/R 30 1956.
TS	195	1965	Bibliyografik Tanıtım: «Temel Elemanlar» 4s.
ISO/R 77 1958 (ISO bu rekomandasyonunu iptal etmiştir)
*TS	196	1977	Dokümantasyon — Yayınlar ve Dokümantasyon İçin Özetlerin (Abstraktların) Hazırlanması ve Sunuluşu. 8s.
ISO 214 1976.
TS	197	1965	Sürekli Yayın Makalelerinin Sunuluşu. 2s.
ISO/R 215 1961
TS	1059	1972	Yayınların Dizini. 2s.
ISO/R 999 1969
TS	1060	1972	Bir Kitabın Başlık Yaprakları. 2s.
ISO/R 1086 1969
TS	1198	1973	Bilim Terimleri Sözlüğü. 19s.
ISO/R 1087 1969
*TS	1213	1974	Kıtaplıklar, Bilgi Verme ve Belgeleme Merkezleri Kılavuzu. 2s.
ISO/R 2146 1972.

- TS 1297 1974 **Sürekli Yayın Başlıklarında Cinsil Adların Kısaltılmaları.** 29s.
ISO/R 833 1968 (ISO bu standardını 1979 yılında iptal etmiştir)
- TS 1392 1974 **Adlandırma İlkeleri.** 6s.
ISO/R 704 1968
- *TS 2143 1975 **Kitapların Uluslararası Numaralanması.** 2s.
ISO 2108 1972.
- *TS 2144 1975 **Uluslararası Kitaplık İstatistikleri.** 4s.
ISO 2789 1974
- *TS 2704 1977 **Dokümantasyon — Süreçten Yayınlar İçin Uluslararası Standard Numaralama Sistemi.** 7s.
ISO 3297 1975.
- TS 2733 1977 **Dokümantasyon — Miknatışlı Şerit Üzerinde Bibliyografik Bilgi Değişim Biçimi.** 5s.
ISO 2709 1973.
- *TS 2781 1977 **Dokümantasyon — Bibliyografik Yollamalar — Temel ve Ek Unsurlar.** 10s.
ISO 690 1975.
- TS 3249 1978 **Diller, Ülkeler ve Yetkililer İçin Semboller.** 11s.
ISO/R 639 1967.
- *TS 3250 1979 **Dokümantasyon — Bibliyografik Atıflar — Tipik Kelimelerin Kısaltılmaları.** 29s.
ISO 832 1975.
- TS 3252 1978 **Çokdilli Sınıflanmış Sözlüklerin Düzeni.** 15s.
ISO/R 1149 1969.
- TS 3253 1978 **Sınıflanmış Tanım Sözlüklerinde Kullanılacak Sözlük Bilim Sembolleri.** 36s.
ISO 1951 1973.

Kısaltmalar :

TS Türk Standardı

ISO International Organization for Standardization

R Rekomandasyon

Not : (*) işareti olanlar tanıtılmak için seçilenlerdir.